

Előszó a harmadik kiadáshoz

A szegénységről szóló könyvecske eme új kiadása olyan pillanatban jelenik meg, melyben a világot nagy feszültségek és aggodalmak járják át a gazdasági válság miatt, melyben sok megkérdőjelezhetőnek tűnő bizonyosság látszik megingani.

Természetesen a válságnak sokféle oka van, s a látletek is különfélék, de közülük egy egészen bizonyos és kétségen felül álló. Ami a gazdaságot ebbe a válságba sodorta, az mindenekelőtt az óriási és könnyen elérhető profit utáni sóvárgás volt az üzleti világ néhány központja és főszereplője részéről, akik ezért nem ártottak minden erkölcsiséget nélkülöző, káros gazdasági műveleteket végrehajtani.

Mint mindig, a válság legnagyobb kárvallottjai nem azok, akik előidéztek, hanem az egyszerű emberek és a szegények.

Ebben a légkörben nagyon aktuálisak Jézus szavai, melyeket a példabeszédbeli „gyűjtögető” gazdaghoz intéz: „Esztelen, ha még ma éjjel számonkérlek lelkedet, kié lesz akkor mindaz, amit felhalmoztál?” Az evangélium segít abban, hogy túllépjünk a látszaton, s feltárjuk a gazdagság félelmetes szegénységét s a szegénység rejtett gazdagságát.

Művem számos idegen nyelvre való lefordítása, valamint a híres tenor, Andrea Bocelli bátorítása, akinek többször volt alkalma a könyvben foglalt gondolatokat is népszerűsíteni, meggyőzte az Àncora Kiadót és engem is, hogy időszerű újra megjelentetni

ezt az evangéliumi üzenetet egy olyan korban, amikor nagy szükség van új szavakra, melyek felette állnak az egymással szemben álló érdekcsoportoknak.

Raniero Cantalamessa

Előszó

Az engedelmességről és a szüzességről szóló két könyvecske megjelenése után sokan buzdítottak, hogy hasonló írásban foglalkozzam a szegénység kérdésével is, sőt, némelyek egészen meglepődtek, hogy ilyen sokáig késlekedtem ennek a feladatnak a teljesítésével. Ennek a késedelemnek az okát úgy szeretném feltárni, hogy valami bizalmas jellegű dolgot osztok meg. A múltban két vagy három alkalommal próbálkoztam azzal, hogy a Pápai Háznak tartott adventi prédikációk keretében kitérjek a szegénység kérdésére. Egyszer egészen addig jutottam, hogy kinyomtattam és kiosztottam a tematikát tartalmazó programot. De az utolsó pillanatban mindannyiszor kénytelen voltam elállni szándékomtól. Teljes mértékben képtelennek és méltatlannak éreztem magam arra, hogy szembenézzek ezzel a témával. Úgy tűnt, tiszteletlenség lenne a szegényekkel szemben, s a képmutatás hibájába esnék. Hogyan vesszük ahhoz a bátorságot – mondtam magamnak –, hogy szegénységről beszéljünk, amikor az, amit mi manapság már-már hősies szegénységnek tartunk, az emberek millióinak mindennapos és egész életre kiterjedő normalitás, ha éppen nem luxus? Egész életünkben kenyéren és vízen élni számunkra a legnagyobb aszkézis lenne, miközben milliók csak álmodhatnak arról, hogy meglegyen a napi betevő falat kenyерük és vizük.

Mégis hogyan sikerült most legyőznöm ezt a nehézséget? Mindenekelőtt úgy, hogy felidéztem Jézus példáját. Vajon Jézus idejében Galileában vagy mástutt az emberek kevésbé voltak szegények, mint ma? Mindez mégsem tartotta vissza Jézust attól, hogy a szegénység eszményét hirdesse. Sőt, a szegénységnek ez az állapota épp ösztönzőleg hathat arra, hogy az önkéntes szegénység eszményét felfedezzük, s józanul és egyszerűen éljünk. Hiszen mi más okozza és konzerválja a szegények szegénységét, ha nem az, hogy néhányan féktelen vággyal keresik a gazdagságot és a kényelmet? S ki más lenne az, aki valóban képes megérteni a szegényeket, s felvállalni ügyüket, ha nem az, aki a szegénységet önként vállalja?

Azt mondtam magamban, hogy ha van valaki, aki ma teljes joggal beszélhet a szegénységről, az maga Jézus Krisztus. Ezért hát őt szeretném megszólaltatni, amilyen közvetlenül csak lehet. Isten szava „élő és örök”, és kimeríthetetlen. Ma is tud újat mondani a szegénységről. Irányítsuk tehát Isten igéjének fénynyalábját saját valóságunkra. Forgassuk, mint lángoló kardot vagy mint a világítótorony lámpáját, mely sávonként bevilágítja a tengert. Vagy sokkal inkább álljunk mi magunk az ige elé, s mintegy tükrben, vizsgáljuk meg magunkat benne.

Az is segítségemre volt, hogy emlékezetbe idéztem szeráfi atyámnak, Szent Ferencnek a példáját. Regulájában – miután bemutatta követőinek a legnagyobb szegénység eszményét – ezeket írja: „Intem és buzdítom a testvéreket, hogy ne nézzék le és ne ítéljék el azokat az embereket, akiket lágy és színes ruhákba öltözködve látnak, se azokat, akik finom étellekkel és italokkal élnek, hanem inkább ki-ki magát

ítélje meg és vesse meg.”¹ Lehet tehát szegénységről beszélni pozitív felhanggal anélkül, hogy bárkit is megítélnénk, kivéve saját magunkat. A féreg, amelynek foga mindenkor tönkre tette és gyanússá tette a szegénység hirdetését a kereszténységen belül, az a tendencia volt, hogy azt másoktól követeljük, hogy valaki ellen vádként használjuk fel.

Ferenc nagysága és újdonsága éppen abban állt, hogy sikerült kitörnie ebből a csapdából. Egy olyan korban, amikor sok ember torkaszakadtából kiabált az intézményes egyház gazdagsága és romlottsága ellen, Ferenc kiittatott az életéből minden szemrehányást, minden ellenkezést. Nem szállt vitába a hierarchiával, de az eretnekekkel sem, akik az egyházzal vitában álltak. A legfényesebb példája volt mindannak, amit Yves Congar az egyház „igazi reformjának” nevez: olyan reform, amely nem a kritika, hanem az életszentség útján valósul meg.²

A másokra vonatkozó kritikától való tartózkodás számomra sokkal könnyebb feladat kellene, hogy legyen, mint Szent Ferenc számára. Ő szegény volt, én sajnos nem vagyok az, vagy legalábbis nem eléggé. Egy régi egyházatya az alábbi tanácsot adta azoknak, akiknek kötelességből olyan lelki dolgokról kell beszélniük, amelyekről még nincsen élettapasztalatuk: „Úgy beszélj ezekről a dolgokról, mint aki a tanítványok közé tartozik, ne pedig tekintéllyel;

.....

¹ *Megerősített regula*, II. fejezet (Fonti Francescane [FF], 81), *Assisi Szent Ferenc írásai*, Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány, Budapest, 2018, 135.

² Vö. YVES CONGAR: *Vera e falsa riforma nella Chiesa*, Jaca Book, Milano, 1972, 194.

megalázkodva lelkedben, s magadat minden hallgatódnál kisebbnek tekintve.”³ Én is ugyanígy szánom rá magam, hogy a most kezdődő meditációkban a szegénységről beszéljek. Érvényesek rám azok a szavak, amelyeket Nagy Szent Gergely mondott egy az enyémhez hasonló helyzetben: „Azért beszélek, hogy Isten igéjének kardja keresztülhatolva énrajtam felebarátom szívét is átszúrja. Beszélek, hogy Isten igéje felhangozzék általam, akkor is, ha ellenem is szól.”⁴

Isten igéjének tükre elé állunk, s ott „mindenki vizsgálja meg önmagát” (1Kor 11,28). Önmagát, ne másokat. Megpróbálunk úgy haladni, hogy ne az egész időnk arra menjen, hogy a szegénységről szóló bibliai tanítást, annak fejlődését, különböző formáit és Biblián kívüli párhuzamait fontolgatjuk s közben sosem érünk el önmagunkig. Ez azt jelentené – ahogyan valaki megfogalmazta –, hogy a tükröt nézzük, s nem magunkat benne. Olyan ravasz fogás lenne ez, mely kiüresíti Isten igéjét, s a végtelenbe utalja annak beteljesedését.⁵

Amit eddig megpróbáltam körvonalazni, az a szegénységről való mai beszéd *szubjektív* nehézsége, tehát az, ami a beszélő személyétől függ. Létezik azonban egy *objektív* nehézség is, mely magában a szegénység témájában rejlik. A szegénység kétértelmű szó, azok közé a szavak közé tartozik, amelyek hordozhatnak negatív és pozitív töltetet egyaránt,

.....
³ ISACCO DI NINIVE [NINIVEI SZENT IZSÁK]: *Discorsi ascetici* [Aszketikus beszédek], 4, Città Nuova, Roma, 1984, 89.

⁴ NAGY SZENT GERGELY: *In Ez.* I, 11, 5 (PL 76, 907 köv.).

⁵ VÖ. SÖREN KIERKEGAARD: Per l'esame di se stessi, in CORNELIO FABRO (a cura di): *Opere*, Sansoni, Firenze, 1972, 909 s.

mint például a latin *sacer* szó, mely jelentheti azt is, hogy „szent”, s azt is, hogy „visszataszító”. A Szentírás maga is hol negatív értelemben használja a szegénység szót valami rosszra vonatkoztatva, hol pozitív értelemben, jót jelölve vele. Ugyanez érvényes a „gazdagság” szóra is. A két kifejezés jelentése változik a nézőpont szerint.

Ez a kettősség megmaradt, sőt, felerősödött az évszázadok során, hiszen lehetetlennek tűnik bármiféle olyan állítást megfogalmazni a szegénységgel vagy a gazdagsággal kapcsolatban, amely egy alaposabb elemzésnek alávetve ne mutatkozna azonnal töredékesnek vagy éppen hamisnak. A szegénység és a gazdagság nem „világos és megkülönböztethető” ideák. Elutasítják a merev racionalizmus minden próbálkozását.

Ennek az objektív nehézségnek a leküzdésében egy olyan felosztás volt a segítségemre, melyet egy modern szerzőnél olvastam. Az illető megkülönbözteti a szegénység két fajtáját: az anyagi és a lelki szegénységet, s mindkét kategórián belül további kétfélet, egy jó és egy rossz szegénységet.⁶ Így tehát négyféle szegénység van, melyeket így tudunk meghatározni:

1. *Negatív anyagi szegénység*, mely szemben áll az emberi méltósággal, s ezért küzdeni kell ellene: szegénység mint elszenvedett társadalmi körülmény.

.....
⁶ Vö. JOHN F. KAVANAUGH: *Faces of Poverty. Faces of Christ [A szegénység arcai, Krisztus arcai]*, Orbis Books, Maryknoll, 1991.

2. *Pozitív anyagi szegénység*, mely szabaddá tesz és felemel: szegénység mint megvalósítandó evangéliumi eszmény.
3. *Negatív lelki szegénység*, mely a lelki javak és az igazi emberi értékek hiánya: a gazdagok szegénysége.
4. *Pozitív lelki szegénység*, mely alázatból és Istenbe vetett bizalomból fakad, s a bibliai szegénység fájának legszebb virága: a szegények gazdagsága.

Négy fejezetben fejtjük ki tehát a szegénységnek ezeket a különböző formáit, jellegzetességeit a Pápai Ház számára 1994 adventjében tartott négy elmélkedésnek megfelelően, megőrizve a szöveg eredeti, karácsonyi jellegét, mely nagyon hasznos a keresztény szegénység üzenetének megértésében.

Legyen segítségünkre a Szentlélek, akit a liturgiában „a szegények atyjának (*pater pauperum*)” szólítunk, hogy képesek legyünk örömmel fogadni a szegényeknek szóló örömhírt, s alkosson bennünk „erős lelket”, mely tettekre is akarja váltani azt.

Raniero Cantalamessa